

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФАКУЛТЕТ ПО НАУКИ ЗА
ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗКУСТВОТА

SOFIA UNIVERSITY
ST. KLIMENT OHRIDSKI

FACULTY OF
EDUCATIONAL STUDIES AND THE ARTS

КАТЕДРА „ПРЕДУЧИЛИЩНА И МЕДИЙНА ПЕДАГОГИКА“

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за присъждане на образователна
и научна степен „доктор“**

**ТЕМА: МОДЕЛ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА
ЖИТЕЙСКО-ПЕДАГОГИЧЕСКАТА КУЛТУРА НА
РОДИТЕЛИ НА 6-9 ГОДИШНИ ДЕЦА**

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ

1.2 ПЕДАГОГИКА (ПРЕДУЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА)

Докторант: Габриела Пламенова Валентинова-Методиева

Научен ръководител: проф. дн Радослав Пенев

София

2023

Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ към ФНОИ на СУ „Св. Климент Охридски“ на 05.06.2023г. и е насочен за защита пред специализирано научно жури по научна специалност 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

Дисертационният труд е с обем 205 страници, от които 170 страници са текст-изложение и 35 страници приложения. Структурата му включва увод, шест глави и заключение. Библиографията включва 115 заглавия, от които 76 източници на кирилица, 20 на латиница и 19 източника от интернет. Включени са 4 приложения – Анкета за родители 1 – авторска разработка на проф. дн Радослав Пенев, Анкета за родители 2 – оценка на съдържанието на модел „Стъпка по стъпка“, Анкета за студенти и учители – оценка на съдържанието на модел „Стъпка по стъпка“, Модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца „Стъпка по стъпка“ – презентация за родители.

В дисертационния труд са включени общо 1 таблица, 47 диаграми и 7 изображения. Уводът обобщава основната проблематика на дисертационния труд. Дисертацията е разделена на шест глави. Първа глава обосновава актуалността на проблема и е представена концепцията на изследването. Във втората е извършена теоретична обосновка на проблемната област на базата на литературен обзор по темата на дисертацията. В третата глава са описани методиката и организацията на изследването. Четвърта глава представя анализ на резултатите от констатиращия експеримент. Глава Пета представя модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родителите на 6-9 годишни деца. В шеста глава е представен формиращият експеримент, както и оценката на модела от потребителите. В заключението са формулирани изводи и препоръки.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на заседание на научно жури в състав:

Вътрешни членове:

1. Доц. д-р Лора Илиева Спиридонова, СУ „Св. Кл. Охридски“, проф. направление: 1.2. Педагогика.
2. Доц. д-р Галина Георгиева Георгиева, СУ „Св. Кл. Охридски“, проф. направление: 1.2. Педагогика.

Външни членове:

1. Проф. д-р Петя Йорданова Караиванова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, проф. направление: 1.2. Педагогика
2. Проф. дн Юлия Георгиева Дончева, РУ „Ангел Кънчев“, проф. направление: 1.2. Педагогика.
3. Доц. д-р Хрисула Атанас Недялкова – БУ „Асен Златаров“, професионално направление 1.2. Педагогика.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Увод.....	5
Глава I. Програмна ориентация на изследването	6
1.1. Актуалност на проблематиката.	6
1.2. Концептуални параметри на изследването	8
Глава II. Теоретична обосновка на проблемната област.....	11
2.1. Семейството, социализацията и възпитанието на децата.	11
2.2. Развитието в детството и ролята на семейството.	12
2.3. Реалности и перспективи във взаимодействието „образователни институции-семейство“	12
Глава III. Методика и организация на изследването	13
3.1. Аналитичен етап: проучване на литературни източници.....	13
3.2. Предварителен етап: извеждане на критерии и показатели за проучване отношението на родителите към процеса на развитие в детството, взаимоотношенията „родители-деца“, моделите на родителско поведение и методите на възпитание, мотивацията за училищно обучение	13
3.3. Констатиращ експеримент.....	14
3.4. Формиращ експеримент	14
3.5. Разработване на теоретико-експериментален модел.....	14
3.6. Заключителен етап.....	15
3.7. Статистическа и математическа обработка на резултатите.....	16
Глава IV. Анализ на резултатите от констатиращия експеримент	17
4.1. Социологически профил на респондентите.....	17
4.2. Житейски приоритети и поведенчески особености на деца	17
4.3. Проекти на развитието.....	20
4.4. Специфика на възпитателните ориентации и интеракции.	25
4.5. Представи на родителите за актуалността на образованието и обучението в училище	29
4.6. Нагласи на родителите към образованието и обучението в училище	31

Глава V. Модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родителите

..... 33

5.1. Концептуални параметри..... 33

5.2. Тематични акценти. Модел „Стъпка по стъпка“..... 34

Глава VI. Формиращ експеримент и оценка на модела от потребителите..... 38

6.1. Ориентации на експертите – начални учители/учители в детски градини/студенти. ... 38

6.2. Анализ на резултатите: експерти – начални учители/ учители в детски градини/студенти
..... 38

6.3. Ориентации на потребителите /родителите/ към параметрите на модела..... 38

6.4. Специфика на възпитателните ориентации и интеракции. 39

Заклучения и изводи..... 39

Научни приноси 46

Списък с публикации на докторанта 47

УВОД

Съществен аспект от факторите са социализация е влиянието на семейството. Чрез него децата отрано усвояват компоненти на глобалната култура на обществото, както и моралните ценности, етническите стереотипи и религиозните традиции на семейната субкултура.

„През семейството се пречупва влиянието на другите социално-педагогически фактори – училището, предучилищните и извънучилищните заведения, обществените организации, културните институти, средствата за информация, неформалните обединения. Тяхното влияние зависи в голяма степен от начина на това „пречупване“¹.

Позитивното насоченото семейно възпитание трябва или да помага на личността при преодоляването на отрицателните влияния на останалите, или неправилната насока да неутрализира въздействието на останалите фактори. От това зависи и поведението на детето, което може да бъде просоциално, асоциално и антисоциално ориентирано. Това означава, че специфичната роля на семейството не може да бъде изпълнявана от никой друг.

Детето е в центъра на възпитателния процес в семейството и родителите трябва добре да познават закономерностите на развитието му, за да прилагат подходящи подходи.

Качествата, характеризиращи духовния и физически облик на детето, се проявяват в дейностите и поведението му. Възпитателният процес е насочен точно към формирането на определени качества.

Поведението на родителите и възпитанието на децата се променят както хронологически, така и в зависимост от културните традиции.

Възпитанието включва преди всичко целенасочените съзнателни действия за формиране личността на детето, а социализацията се извършва и чрез спонтанни въздействия на средата. Ранната социализация в първите години от живота на детето протича най- успешно в семейството.

Едно заглавие в книгата на проф. Р. Пенев ми направи голямо впечатление. Не защото го прочетох за първи път, а защото родителите ми винаги са го използвали като метод и аз

¹ Сухомлински, В. А., Раждането на гражданина, С., 1984.

съм възхитена от тяхното родителство. Говоря за любовта. Те ме възпитаха да давам живот на всяко нещо, което докосвам. Така светът е прекрасен! И това, ако не е любов!

Заглавието е „**Любовта към детето е основен възпитателен принцип** „, и е част от книгата „Теория и технология на семейното възпитание. Първа част“².

Споделям текста тук.

...най-важното нещо е родителите да обичат децата си и да вършат всичко с любов. Любовта към детето е основен възпитателен принцип. Чрез нея се открива душата на детето, създават се най-благоприятни взаимоотношения между децата и възрастните”³

За мен възпитанието в семейството се осъществява правилно, когато намериш правилен път към детето. Когато се опиташ да мислиш като детето. Тогава печелиш доверието му и то започва да те приема за равен.

ГЛАВА ПЪРВА. ПРОГРАМНА ОРИЕНТАЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Първа глава обосновава актуалността на проблема и е представена концепцията на изследването.

1.1. Актуалност на проблематиката

Емоционално-личностният характер на семейната среда продуцира степента на емоционална реактивност, доброжелателност, отговорност, взаимопомощ, съпричастност към обществените ценности и личните приоритети в отношенията с връстниците и възрастните, а чрез процесите на подражание и идентификация детето придобива и развива представата за себе си, изгражда ролеви репертоар, следва модели на родителско поведение. „Аз-образът” на детето, претенциите и мотивацията за постижения и реализация се определят не само от внушенията на родителите, но и от системата от фамилни цели, ценности, еталони и критерии за оценка, които то трябва да съблюдава. Съществуването на различните модели и типове на семейните взаимоотношения, осъзнато или неосъзнато практикуване на даден стил на семейното възпитание е от детерминиращо значение за развитието и оформянето на детето и юношата, за личностното му изграждане, за целият му предстоящ живот и отношения със заобикалящата го среда и хора. Това най-пряко

² Пенев, Р. , „Теория и технология на семейното възпитание. Първа част“ , 2013

³ Пиръов, Г. Психология на семейството. С., Веда Словена – ЖГ, 1999

рефлектира и по-късно, когато самите те ще създадат собствени семейства и на свой ред ще отглеждат и възпитават следващите поколения.

В конкретен план, ролята на фамилната констелация се свързва със стратегията за позитивното родителство. Основната концепция в тази визия за позитивното възпитание на децата пада върху дейността и отговорността на родителите, както в образователния процес, където тяхната подкрепа мотивира децата към образователни постижения, така и в най-важната функция на съвременното семейство – възпитателната – от която зависи формирането на децата като бъдещи граждани на обединена Европа. Ето защо, позитивното личностно развитие на децата до голяма степен зависи от взаимодействието „образователни институции-семейство”.

Социалната приобщеност на семейството към образователните и възпитателни приоритети на обществото е гаранция за позитивно личностно формиране в детството, усъвършенстване на образователната система и саморазвитие на семейството като социален и възпитателен феномен. Семейството може да превърне в реална инициативна страна във взаимодействието с детската градина. „Родителите са клиенти на детското заведение и сътрудничеството с тях за осигуряване на ефективен образователен процес и подходящи условия за живот и дейности на децата се реализира чрез формални и неформални стратегии и форми, съобразени с условията на региона, социалния статус на семействата и спецификата на образователно-възпитателния процес в конкретното детско заведение. Семействата могат да придобият познания и умения за ефективно възпитателно влияние върху децата. Родителите не са професионални педагози, но чрез адекватен процес на педагогическо образование те са потенциално способни да усвоят позитивни модели на родителско поведение, да осмислят и осъзнаят конкретните възпитателни ситуации и начините за разрешаване им, и да изградят достойнство, комфорт и увереност в себе си като възпитатели и да общуват адекватно и позитивно с децата си“.⁴

⁴ Пенев, Р. Оптимизация на взаимодействието „детска градина-семейство“. С., ИК Д. Убенова, 2014, с. 64

1.2. КОНЦЕПТУАЛНИ ПАРАМЕТРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

- **Цел на изследването:** Проучване и стимулиране на възпитателните ориентации на съвременното семейство.

- **Обект на изследването:** Възможностите на педагогическото образование на родителите за оптимизация на общуването „родители-деца“.

- **Предмет на изследването:** Комуникацията и интеракцията в съвременното българско семейство и формиращите проекции на образователното съдържание за родители като тематика и технология за повишаване на тяхната житейско-педагогическа култура.

- Хипотези

Оптимистична: Разработването и апробацията на образователен модел за позитивни взаимоотношения в семейството ще оптимизира житейско-педагогическата култура на родителите на 6-9 годишни деца.

Песимистична: Темите за педагогическо образование няма да допринесат за повишаване на възпитателните компетентности на родителите, поради:

- Негативно отношение на семейството към формите, технологията и тематиката за повишаване на житейско-педагогическата му култура;

- Негативни модели на родителско поведение и практики на семейното възпитание за едностранната ориентация и влияние „от родителя – към детето“;

- Неефективната семантична обосновка и тематика за педагогическо образование на родителите.

- Основни задачи на дисертационния труд

1. Проучване на българска и чуждестранна литература по отношение на изследвания, свързани със семейството, социализацията и възпитанието на децата, принципите на семейната система, методи за възпитание, задачи на семейното възпитание, особеностите на възпитателния процес, както и някои подходи за справяне с различни проблемни ситуации между родите и деца.

2. Проучване на отношението на родителите към процеса на развитие в детството, взаимоотношенията „родители-деца“, моделите на родителско поведение и методите на възпитание, мотивацията за училищно обучение.

3. Разработване на концепция за модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца;
4. Подбор на методи, средства и форми на работа с родителите;
5. Апробиране на модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца;
6. Сравнителен анализ и оценка на приложението на модела; доказване влиянието му върху оптимизирането на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца;
7. Извеждане на позитивите на теоретико-експерименталния модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца, с цел доказване на неговата актуалност.

- **Понятийна интерпретация на проблемната област**

Социализация и възпитание в семейството

Семейството е основният фактор, реализиращ процеса на ранната социализация, чрез която децата усвояват културата на обществото, традициите на семейната общност и първичните модели на общуване:

→ *Задаване на глобална визия към социума и неговите обществени разновидности в контекста на възприемането му от детето като (бе)опасна среда за обитаване, ценностни ориентации и възможности за просперитет и бъдеща реализация;*

→ *Моделиране на стереотипи на отношения с другите, свързани с поведенческите характеристики на просоциалното, апетентното, асертивното или деструктивното и аверсивното поведение.*

→ *Възпитание на характера като социален феномен от гледна точка на приемането и съобразяването с основните потребности на детето;*

→ *Изграждане на стойностни социални умения.*

Житейско-педагогическа култура на родителите

Понятието е свързано със следните особености на семейното възпитание(Р. Пенев, 2022):

„- Специфична целенасоченост: В центъра на възпитателния процес е собственото дете, чието личностно формиране се определя от конкретния възпитателен идеал на родителите;

- Полимотивираност и интуитивизъм: Конкретните житейско-възпитателни ситуации се разрешават чрез личностните особености на родителите и децата;

- Перманентен характер: Фундаменталност и продължителност на възпитателната хронология, за разлика от обществената образователна система;

- (Нон)конформизъм: Отразява степента на използване в собствената възпитателна практика на педагогическите ориентири на предшестващите поколения“.

В този план, житейско-педагогическата култура следва да се разбира като познания на родителя за възпитанието на децата, придобити от различни информационни средства, както и от житейския му опит, свързан с неговото възпитание като дете.

Модел на родителско поведение

„В дефинитивен план, характеризираме понятието като хипотетичен конгломерат, съдържащ и представящ ориентациите и нагласите на родителите, и спецификата на общуването с децата от гледна точка на технологията на възпитателното влияние (позитивни и негативни характеристики, проблеми, алтернативи, възможности за оптимизация).“

Педагогическо образование на родителите

Според Р. Пенев, „Педагогическо образование на родителите“ означава обучение на родителите как да възпитават децата си. (Р. Пенев, Дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“, 2017).

„Педагогическото образование на родителите е систематично провеждана и теоретично обоснована програма (групов и индивидуален варианти) за предаване на знания и формиране на съответстващи представи и умения у участниците в различни области на семейното възпитание.“

Реализацията на този процес и технология има за цел промяната в отношението на родителя към собственото дете и хуманизиране на неговите житейските възпитателни ориентации, чрез усвояване на умения за съпреживяване (емпатия), предвиждане на реакциите (антиципация) и позитивно отношение към промяната на негативизма в поведението на детето.

- Етапи за реализация на изследването.

Аналитичен етап: Теоретичен анализ на проблемната област.

Предварителен етап: Разработване на критерии и показатели за проучване отношението на родителите към процеса на развитие в детството, взаимоотношенията

„родители-деца“, моделите на родителско поведение и методите на възпитание, мотивацията за училищно обучение.

Констатиращ етап: Проучване на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца.

Формиращ етап: Теоретико-образователни компоненти.

1. Разработване на модел за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родители на 6-9 годишни деца.
2. Проучване и анализ на оценката на експерти за образователния модел/преподаватели, педагогически специалисти, студенти/.

Формиращ етап: Практико-технологични проекции.

Апробация на образователния модел „Стъпка по стъпка“ с родители на 6-9 годишни деца.

Заключителен етап: Оценка на тематиката и технологията на модела от потребителите/родителите

Очаквани резултати

1. Оптимизиране на тематиката за педагогическо образование на родителите в родителските срещи и в специално организирани срещи с родителите.
2. Усвояване на компетентности от педагогическите специалисти и студентите, бъдещи учители, за реализация на тематика и технология за работа с родителите.
3. Повишаване на житейско-педагогическата култура на съвременното семейство за позитивно възпитание на децата.

Хронологични рамки на изследването. Изследването се реализира в периода 2019 – 2022 година.

ГЛАВА ВТОРА. ТЕОРЕТИЧНА ОБОСНОВКА НА ПРОБЛЕМНАТА ОБЛАСТ

2.1. СЕМЕЙСТВОТО, СОЦИАЛИЗАЦИЯТА И ВЪЗПИТАНИЕТО НА ДЕЦАТА

Във **втора глава** от дисертационния труд се разглеждат и анализират възгледи на чуждестранни и български автори, които са проучвали семейството, социализацията и възпитанието на децата. Разгледани са принципите на семейната система (Пенев, Р.), различни становища за възпитание (Василев, Д.), направления, по които то се

осъществява, както и методи за възпитание (Костова, К.). Представени са в частност и задачи на семейното възпитание, особеностите на възпитателния процес, както и някои подходи за справяне с различни проблемни ситуации между родите и деца.

Разглеждат се класификации на погрешни родителски установки (Макаренко), които оказват негативно влияние върху взаимоотношенията в семейството.

Дефинират се и правилните типове на семейно възпитание, модели на родителско поведение и видовете възпитателни стилове (Гарбузов, В, Пенев, Р.).

2.2. РАЗВИТИЕТО В ДЕТСТВОТО И РОЛЯТА НА СЕМЕЙСТВОТО.

Представени са теории за познавателното, психическото и социално-личностното развитие на детето (Пиаже, Ж., Фройд, З., Селман, Р.). Изложени са промените и процесите на развитие, през които детето минава в периода от предучилищна до начална училищна възраст, като се обръща внимание на ролята на играта (Спиридонова, Л.). Анализирани са някои задачи за позитивно семейно възпитание в посочения период.

Кризата на седемгодишните деца е представена по достъпен за родителите начин – как да я разпознават и какви действия да предприемат. Готовността за училище е разгледана като феномен (Пенев, Р.).

2.3. РЕАЛНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВЪВ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО „ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНСТИТУЦИИ-СЕМЕЙСТВО“

Разгледани са реалностите и перспективите във взаимодействието „образователни институции-семейство“, като са предложени някои форми и стратегии за сътрудничество. Обърнато е внимание и на проблемите между двете институции, които представят ориентацията, възможностите и позициите на възпитателните субекти, степента и начина на влияние върху детето и разпределянето на ролята между тях.

Изложена е и нормативната регламентация на сътрудничеството с родителите чрез Глава десета от Закона за предучилищното и училищното образование.

Предложени са стратегии за позитивно родителство (Темплар, Р.) в няколко основни групи принципни основания. Разгледани са и характеристика, модели, форми, образователно съдържание и технология на педагогическото образование на родителите.

ГЛАВА ТРЕТА. МЕТОДИКА И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

3.1. АНАЛИТИЧЕН ЕТАП: ПРОУЧВАНЕ НА ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

В рамките на този етап извършихме анализ на литературни източници по темата на дисертацията. Обект на внимание и интерпретация са концепции, теории, постановки и възгледи за семейно възпитание, ефективната комуникация родители – дете и родители – образователни институции (детска градина и начално училище). Анализирани е литература в следните насоки - семейството, социализацията и възпитанието на децата; характеристика на семейството като социализиращ фактор; семейството и възпитанието на децата; модели на родителско поведение и влиянието им върху децата; развитието в детството и ролята на семейството; теории за познавателното, психическото и емоционално-личностното развитие; развитието в предучилищна възраст и ролята на семейството; развитието в начална училищна възраст и ролята на семейството; реалности и перспективи във взаимодействието „образователни институции-семейство“; проблематични характеристики на сътрудничеството със семейството. стратегии и форми. нормативна регламентация на сътрудничеството с родителите; стратегии за позитивното родителство; педагогическото образование на родителите – характеристика, модели, форми, образователно съдържание и технология.

3.2. ПРЕДВАРИТЕЛЕН ЕТАП: ИЗВЕЖДАНЕ НА КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ПРОУЧВАНЕ ОТНОШЕНИЕТО НА РОДИТЕЛИТЕ КЪМ ПРОЦЕСА НА РАЗВИТИЕ В ДЕТСТВОТО, ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА „РОДИТЕЛИ-ДЕЦА“, МОДЕЛИТЕ НА РОДИТЕЛСКО ПОВЕДЕНИЕ И МЕТОДИТЕ НА ВЪЗПИТАНИЕ, МОТИВАЦИЯТА ЗА УЧИЛИЩНО ОБУЧЕНИЕ .

В предварителния етап на изследването, под формата на анкета за родители, бяха изведени критерии и показатели за проучване на:

- Житейските приоритети на родителите и децата;
- Процеса на развитието в детството и поведенческите особености на децата;
- Проектите родителите за развитието на децата;
- Спецификата на възпитателните ориентации и интеракции на родителите;
- Представите на родителите за актуалността на образованието и обучението в училище;

- Нагласите на родителите към образованието и обучението в училище.

Те са авторско дело на проф. дн Радослав Пенев.

Проучването на ориентациите на целевите групи се реализира в рамките на констатиращия и контролния етапи на изследването.

3.3. КОНСТАТИРАЩ ЕКСПЕРИМЕНТ

Проучването на ориентациите на родители на 6-9 годишни деца относно спецификата на семейното възпитание и взаимоотношенията „родители-деца”, моделите на родителско поведение и методите на възпитание, мотивацията на децата за училищно обучение и ролята на семейството се проведе чрез платформата Google forms.

Проучването е базирано върху разработените критерии и показатели в предварителния етап на изследването.

Анкетната карта е анонимна. В началото има обяснителен текст за целта на проучването, начина на попълване и благодарност към анкетирания лице за отзивчивостта и коректността. Анкетните карти се обработват, след което се прави анализ на резултатите. Количествените данни се изчисляват в проценти и се представят графично.

3.4. ФОРМИРАЩ ЕКСПЕРИМЕНТ

Теоретико-образователни проекции.

3.5. РАЗРАБОТВАНЕ НА ТЕОРЕТИКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЕН МОДЕЛ за

оптимизиране на житейско педагогическата култура на родителите на деца 6-9 годишна възраст „Стъпка по стъпка“ .

В рамките на задачата от този етап разработихме теоретико-експериментален модел за оптимизиране на житейско педагогическата култура на родителите на деца 6-9 годишна възраст „Стъпка по стъпка“ . Предвидено е моделът да се представя от учители (класни ръководители и учители в детски градини) в една родителска среща в началото на учебната година, като се представят актуални теми за дискусии и теоретична част по темата, която да повиши житейско-педагогическата култура на родителите, както и да заздравя връзките на сътрудничество между образователната институция и семейството.

Моделът съдържа пет тематични блока, като във всеки от тях са обособени въпроси за дискусия и информационна част. Всеки блок започва с кратко въведение.

Тематични блокове и теми:

1. „Житейски приоритети на родителите и децата“.

„Разбирате ли детето си?“, „Изслушвате ли го или отхвърляте мнението му веднага?“, „Любовта е основен принцип за възпитание – какво е вашето мнение по въпроса?“, „Емоционална интелигентност“ – какво представлява и как да се продуцира?“;

- „Социално поведение на децата“ – въпроси - „Кой е основен възпитател на детето?“, „Как да реагирате на неговото поведение – позитивно и негативно?“, „Как да реагирате, когато детето използва вулгарни думи?“;

- „Цели на възпитание – важни и маловажни“ – въпроси - „Какво означава „добър родител“?“, „Как да оптимизирате взаимоотношенията с децата си?“, „Как да се формират качества у детето?“;

- „Възпитателен стил“ – въпроси (теми за обсъждане) – „Видове възпитание“, „Видове възпитателен стил“, „Модел на родителско поведение“, „Методи на възпитание“;

- „Детето и образованието“ – въпроси (теми за обсъждане) – „Ефективно семейно възпитание в предучилищна възраст“, „Ефективно семейно възпитание в начална училищна възраст“, „Готовност за училище“, „Родителите и учители – ръка за ръка в името на децата“.

3.6. ЗАКЛЮЧИТЕЛЕН ЕТАП

Оценка на тематиката и технологията на модела от потребителите/родителите

* Хронология: Проучването се осъществи в периода януари - февруари, 2022 година.

* Целева група: Родители на деца 6-9 годишна възраст

* Методика: Изпращане на анкетна карта с въпроси за съдържанието на модела „Стъпка по стъпка“

3.7. СТАТИСТИЧЕСКА И МАТЕМАТИЧЕСКА ОБРАБОТКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Общият обем на извадката е 393 респондента, в това число 30 учители, 22 студенти и 342 родители на деца 6-9 годишна възраст.

Статистическата обработка на данните е извършена чрез платформата Гугъл Формс.

Целта е да се оцени необходимостта от разработване на модел в контекста на тематика, свързан житейско-педагогическата култура на родителите.

Проведени са следните изчисления:

-Процедури за дескриптивна статистика, за извеждане на профил на респондентите (възраст, пол образование, адрес и избрана програмна система, за двете групи респонденти, и допълнително -семеино положение и професионална ангажираност за родителите);

-Процедури за сравнителен анализ, чрез изчисляване на средната оценка отговорите на респондентите за концепции, теории, постановки и възгледи за семеино възпитание, ефективната комуникация родители – дете и родители – образователни институции.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ КОНСТАТИРАЩИЯ ЕКСПЕРИМЕНТ

4.1. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА РЕСПОНДЕНТИТЕ

Статистическите данни от анкетата показаха, че повечето родители са представители на нуклеарното семейство и са на средна възраст. Включили са се предимно майки. Те са с висока степен на образование и с професионална ангажираност основно в частния сектор.

Голям дял от децата на респондентите посещават детска градина, докато останалите ходят на училище.

Налице са предпоставки за оптимизирането на възпитателните им компетентности.

4.2. ЖИТЕЙСКИ ПРИОРИТЕТИ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ НА ДЕЦАТА

Въпрос: Кое от изброените твърдения Ви описва най-точно?

Диаграма 9:Твърдени, описващи най-точно родителите

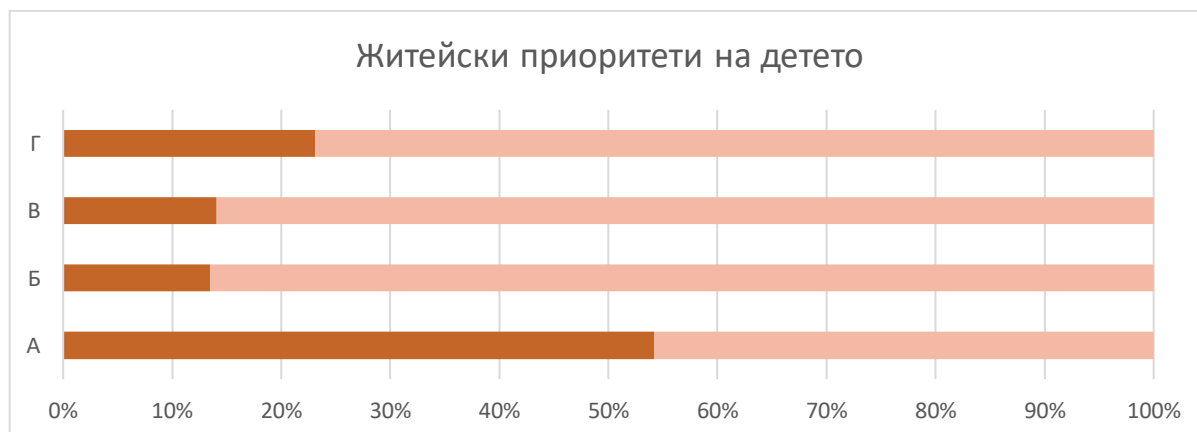
В таблица – са представени житейските приоритети на родителите.

За 60% от анкетираните най-точна е сентенцията „Чувствам се най-добре, когато аз и близките ми живеем в състояние на душевен и физически комфорт! / Чувствам се най-зле, когато има напрежение, болка и стрес!“, която изразява чувство на комфорт/удобство.

Най-малко предпочитаният избор, демонстриращ чувство за значимост/превъзходство, с 5,3% е „Чувствам се най-добре, когато постигам нещо и съм най-добрият! / Чувствам се най-зле, когато реша, че съм без стойност , незначителен и глупав!“.

Въпрос: Кое от изброените твърдения описва най-точно детето Ви?

Диаграма 10:Твърдения, описващи най точно децата

13,5% са избрали „Чувствам си най-добре, когато нещата са подредени и организирани, а аз контролирам себе си и ситуацията! / Чувствам се най-зле, когато изпитвам срам, унижение или ме критикуват на нещо, което по моя преценка е трябвало да зная, или направя!“.

Изборът на тази сентенция показва чувство за контрол. Процентът тук е доста по-нисък, отколкото при родителите, но все пак прави впечатление, че има деца, които държат да контролират ситуацията.

С 14,1% е сентенцията „Чувствам се най-добре, когато мога да доставя удоволствие на другите и да избегна конфликтите, за да направя живота приятен! / Най-зле се чувствам, когато ме отхвърлят, изоставят или изолират и когато не мога да се справя с трудна ситуация!“

Посочването ѝ показва сервилност/харесване. И съответно – разочарование при липсата на одобрение от ответната страна. Резултатите за тази сентенция са най-близки до тези на родителите.

23,6% са посочили отговор „Чувствам се най-добре, когато постигам нещо и съм най-добрият! / Чувствам се най-зле, когато реша, че съм без стойност, незначителен и глупав!“.

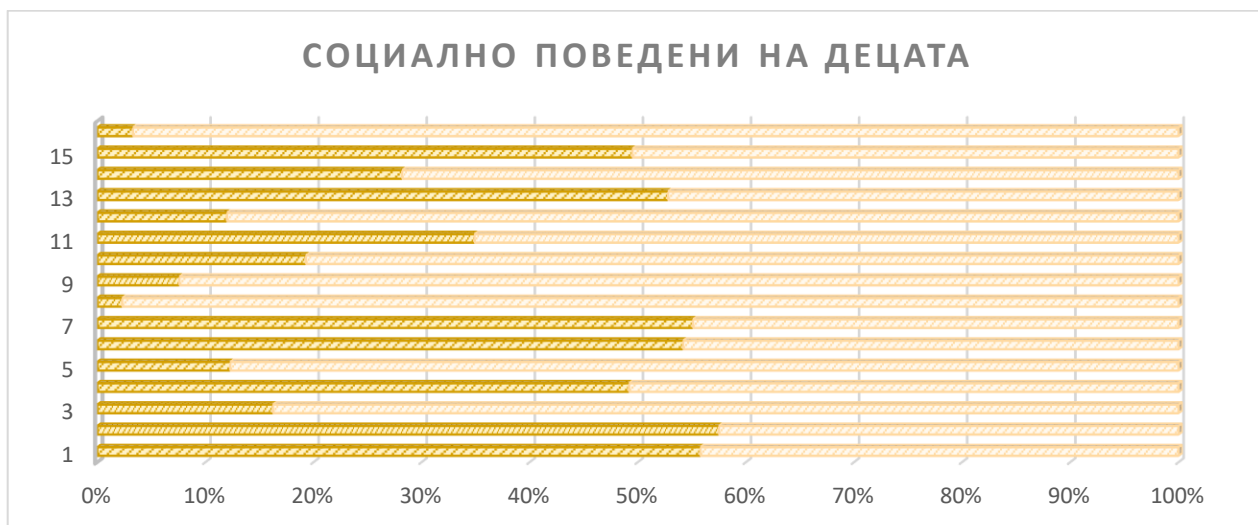
Тук, за разлика от отговорите на родителите, които бяха едва 5,3%, стойността е доста по-висока, което е напълно разбираемо, с оглед възрастта на децата. Всеки ден те усвояват нови знания и умения, и за тях е важно да бъдат подкрепяни, разбираани и да се чувстват пълноценни. Също така лесно се разочароват при неодобрение.

Все пак, най-висок процент е за сентенцията „Чувствам се най-добре, когато аз и близките ми живеем в състояние на душевен и физически комфорт! / Чувствам се най-зле, когато има напрежение, болка и стрес!“, от което можем да отбележим, че комфортът и удобството в семейната и обкръжаваща сред са приоритети на родителите и децата им.

В зависимост от изборите, характеристиките на социалното поведение на децата могат да бъдат класирани в контекста на индивидуалните си стойности, присъщи и несъществени, както и като групови проекти за социалното поведение на децата.

Въпрос: Кои от предложените твърдения са характеристики на детето Ви?

Диаграма 11: Социално поведение на децата

Аверсивното поведение (номера 9,10,11,12) ни показват предложенията „Проявява плахост и нерешителност „ (19,3%), „Проявява доверчивост и откритост към другите“ (34,9%) и „Проявява тревожност“ (12%). То е показател за необщителност, страх, тревожност и стремеж към уединение. Характеристиката „Проявява стремеж към уединение“ също отговаря за този тип поведение, но е с ниски стойности - 7,6%.

Предложенията „Проявява капризност и раздражителност“ – 17,3%, „Проявява стремеж към налагане и доминиране над другите“ – 12,3% и „Проявява конфликтност и агресивност“ – 2,3% са показатели за конфликтно и агресивно поведение.

Очаквах доста по-ниски проценти за тези предложения, тъй като не предполагах, че родителите ще бъдат откровени за този тип поведение.

4.3. ПРОЕКТИ НА РАЗВИТИЕТО

Въпрос: Кои, според Вас, са най-значимите сентенции- цели на възпитание?

Диаграма 12: Представи за целите на възпитание и развитие

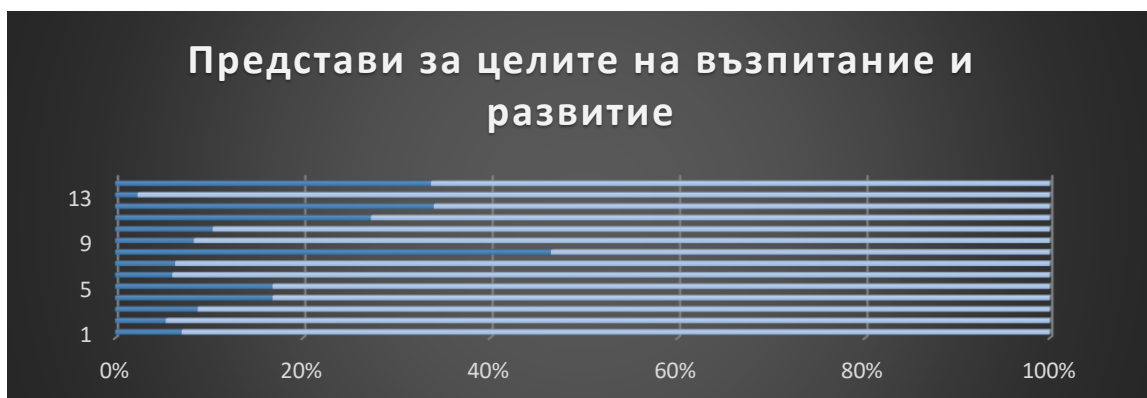

С най-голям процент са „Изживявай всеки миг от живота, мисли и играй, пей и танцувай, тичай и се смей!“ (49,7%), „Не се страхувай да питаш!“ (59,6%) и „Грешката е твоето откритие, опитай пак и прави нещата по свой собствен начин!“ (54%), което показва, че за родителите са важни пълноценното изживяване на детството, стимулирането на любезността и инициативата, и стимулирането на самостоятелността и стремежа към експериментиране.

„Измивай си ръцете преди ядене“ е с 9,9% . Това предложение е показател за усвояване на навици за самообслужване и здравно-хигиенни навици. Предполагам, че процентът е нисък, тъй като това, като навик, би трябвало да се развие от най-ранна детска възраст и сега вече да е изграден.

Въпрос: Кои, според Вас, са най-маловажните сентенции- цели на възпитание?

Диаграма 13: Представи за целите на възпитание и развитие

Посоченият с най-голям процент вариант е „Никой не знае защо, но и ние като цветята растем!“ – 46,5 %. Както споменах по-рано в описанието на резултатите, много от анкетираните не разбират значението на отговора. Смятам, че именно това е причината за високият процент.

С 34% е предложеният отговор „Подреждай, след като си разхвърлил /а/!“. Този показател е свързан с усвояването на навици за самоорганизация на поведението. А с 27,3% е „Измивай си ръцете преди ядене!“ - показател за усвояване на навици за самообслужване и здравно-хигиенни навици . Мисля, че не е чак толкова маловажно. По-скоро децата са свикнали да го правят и родителите не смятат за необходимост да го изричат.

С най-нисък процент е предложението „Извини се, когато причиниш болка!“ - 2,4 %. То показва възпитанието на моралните инстанции. „Не се страхувай да питаш !“–

5,4 %, „Помни, че книжката ти е приятел! - 6,1% и „Не вземай чуждото!“ – 8,4 % , което автоматично означава, че те са значими за родителите. Свързани са със стимулирането на любезността и инициативата, стимулирането на самостоятелността и стремежа към експериментиране и възпитанието на моралните инстанции.

И все пак, остава ми интересно мнението на родителите за твърдението „Разделяй всичко с другите“ (33,7%), показващо възпитание на хуманност и милосърдие. Едно от предложенията с най-висок процент. Според мен така се изграждат навици за работа в екип и високият процент много ме изненада.

Въпрос: Кои от предложените качества искате да формирате в детето си?

Диаграма 14: Качества, които родителите искат да формират в децата си

А) Качества, които определят бъдещата жизнена позиция

Б) Качества, свързани с ориентация към учене

В) Волеви качества на личността

Г) Хуманистични качества

Д) Комуникативни свойства и умения

Най-желаните качества (тези, които повечето родители са избрали) са *любознателност* (68,5%), *организираност* (60,9%), *справедливост* (61,3%) и *честност* (51,3%). Те са получили над 50% избираемост. Най-малко желаните (с под 10%) са *агресивност* (0%), *конфликтност* (0,7%), *стремеж към изява и себедоказване* (9,6%), *солидарност с целите на групата от връстници* (2,3%), *сдържаност и търпение* (7,9%), *отзивчивост* (7,6%).

Моето лично мнение е, че любознателността е качество, което трябва да бъде „пробудено“ от родители, учители, педагози, работещи с детето. То трябва да бъде мотивирано и да знае, че знанията ще му бъдат полезни в живота. С 0% е качеството агресивност. Днес има и организации, които се опитват да се борят с агресивно поведение при децата/учениците. Провеждат се срещи с учители/педагози, за да могат да разпознават видовете агресия – вербална и физическа. Този процент може само да ни прави щастливи.

Притесних от процентите на опции „стремеж към изява и себедоказване“ и „солидарност с целите на групата от връстници“. След това видях, че повечето от гласувалите родители са на деца в предучилищна възраст. Което донякъде оправдава получените проценти. На тази възраст не е от голяма важност да се себедоказват, тъй като все още нямат ясна представа за *Аза*.

С много нисък процент е предложението „отзивчивост“. Това дължа на дългия списък с предложение и недочитането им от голяма част от анкетираните.

За да обобщим резултатите според груповите показатели, можем да кажем следното:

С най- високи проценти са избрани предложения, свързани с волевите качества на личността, а именно самоувереност, оптимизъм, борбеност, организираност, настойчивост и упоритост, съдържаност и търпение. Това са групата от качества, които родителите искат да развият у децата си.

След тях се нареждат качества, свързани с ориентацията към учене – дисциплинираност, самоконтрол, самостоятелност, любознателност, трудолюбие, оригиналност, стремеж към изява и себедоказване. В предвид възрастта на децата на анкетираните, изборът на тези предложения е оправдан. Те имат желание да подготвят настоящите и бъдещи ученици за самостоятелна работа в училищния живот.

Хуманистичните качества също са с високи проценти – скромност, отзивчивост, справедливост, грижа за другите, уважение към възрастните. От една страна тук високите проценти ме притесниха, тъй като това са желани за развитие предложения, което значи, че като качества у децата все още не са изградени. Но силно се надявам да са посочени, за да се доразвият, а не тепърва да се изграждат.

На предпоследно място са комуникативните свойства и умения – конфликтност, общителност, контактност, агресивност, учтивост, адаптивност, чувство за хумор.

На последно място, с най-ниски групови проценти са качества, които определят бъдещата жизнена позиция – родолюбие, отговорност, толерантност, честност, целенасоченост, солидарност с целите на групата и с тези на семейството. Най-вероятно е заради възрастта на децата.

За тези качества не може просто да се говори, те трябва да се преживеят.

Въпрос: Кои от предложените качества вече сте формирали в детето си?

За разлика от високите проценти на желаните качества, при този въпрос се наблюдават само едно от предложените с над 50% - *любознателност* (64%). С близки до 50% са *контактност* (49,7%) и *учтивост* (40,7%).

Процентите за разпръснати почти равномерно по дадените предложения за качества, което значи, че родителите дават различна мотивация на децата си.

С под 10% са *агресивност* (0,2%), *целенасоченост* (9,3%), *борбеност* (9%), *оригиналност* (6,7%), *конфликтност* (1,7%), *стремеж към изява и себедоказване* (6,3%), *солидарност с целите на групата от връстници* (7,3%), *адаптивност* (9,3%),

самоувереност (6%), сдържаност и търпение (5,3%), решителност (6,7%), самоконтрол (2,7%).

При агресивността има заявени 0,7%. При обсъждане на анкетата родители разбраха, че агресивността е така наречената „спортна злоба“, породена от спорт, с които децата се занимават (таекуондо).

Качествата, които родителите не са успели да постигнат, а желаят във висока степен са организираност, справедливост, настойчивост и упоритост, целенасоченост, борбеност, самоувереност, решителност, самоконтрол.

Това показва, че децата разчитат на родителите си и знаят, че дори да допускат грешки, те отново ще бъдат приети.

Волевите качества с най-ниски проценти - самоувереност, оптимизъм, борбеност, организираност, настойчивост и упорителност, сдържаност и търпение, съответно – затова са най-желани за развитие от родителите.

Качествата, които определят бъдещата жизнена позиция, качества, свързани с ориентацията към учене и комуникативните свойства и умения са със сравнително равно разпределени проценти, които отново не са високи.

4.4. СПЕЦИФИКА НА ВЪЗПИТАТЕЛНИТЕ ОРИЕНТАЦИИ И ИНТЕРАКЦИИ

Показател: (Само)оценка на възпитателния стил

Моделите на родителско поведение (възпитателен стил) могат да се оценят както в контекста на отделните характеристики на поведението на родителите към децата, така и комплексно като определен вид възпитателен стил.

Въпрос: В каква степен са Ви присъщи твърденията в таблицата?

Диаграма 16: Твърдения, присъщи на родителите

ТВЪРДЕНИЯ	СТЕПЕНИ		
	Ниска	Средна	Висока
1. Не налагам строги ограничения и физически наказания на детето /децата/ си.	36,6%	31,6%	31,9%
2. Общувам пълноценно и се разбирам с детето си.	4%	29,8%	66,2%
3. Приемам, обичам и се доверявам на детето си.	2%	16,9%	81,1%
4. Детето ми е независимо, зряло и уверено в себе си.	11,3%	64,5%	24,3%

5. Детето ми е активно, любознателно и общително.	2,7%	33,2%	64,1%
6. Детето ми умее да се ориентира и адаптира в различни ситуации.	5,3%	53,2%	41,5%
7. Детето ми се подчинява на моите изисквания.	13,2%	66,2%	20,5%
8. Оказвам положително въздействие върху развитието на детето.	1%	38,9%	60,1%
9. Между нас съществува равностойност и сътрудничество.	5%	48,2%	46,8%

От този въпрос стигам до извода, че родителите оценяват възпитателния си стил с „високо ниво“.

Интересни са процентите на твърдение 1 – „Не налагам строги ограничения и физически наказания на детето /децата/ си“ – 36,6% или най-ниска степен, което означава, че физически наказания и забрани се практикуват в голяма степен. По-скоро се надявам въпросът да не е разбран, заради двойнополучилото се отрицание.

Висок процент са получили предложенията „Общувам пълноценно и се разбирам с детето си“ и „Приемам, обичам и се доверявам на детето си“. Тук ме учудва фактът, че има подадени отговори с ниска степен – цели 4%.

Интересно е, че „Детето ми се подчинява на моите изисквания“ и „Между нас съществува равностойност и сътрудничество“ са със средно ниво. Трудно е да се постигне хармония и контрол едновременно. Изисква се „подчиняване“, а в следващия момент се търси равнопоставеност. Тогава се губи авторитетът на родителя. Той се стреми едновременно да дава указания и да бъде приятел. А би ли изпълнил указания, за да постигне равноправие?

Въпрос: Кои от позициите, свързани с развитието на детето Ви, се стараете да му внушавате?

Диаграма 17: Внушавани позиции на децата

С най-висок процент са предложенията „Ако уважаваш хората и те ще те уважават!“ (56%) и „За да успееш в живота, трябва да умееш да се бориш“ (56,6%), „Стреми се да отстояваш собственото си мнение!“, (49,3%) които показват, че родителите в най-голяма степен очакват от децата уважение, достойнство и борбеност. С високи стойности са и предложенията „Трябва да умееш да общуваш с другите хора“ (36,4%) и „Ще ти помагам винаги!“ (34,1%) – демонстрираще едновременно общителност и потиснатост.

„Съобразявай се с другите хора!“ (16,9%) и „Помагай на другите!“ (29,5%), отговарят за качествата разбирателство и хуманност и съм изненадана от ниските проценти тук.

Най-малко посочвани са „Ако ме слушаш, ще успееш в живота,“ (7,6%), „Не се съобразявай с другите,“ (1,7%), „Прави това, което смяташ за нужно,“ (9,6%) , „Винаги слушай и изпълнявай изискванията на възрастните,“ (2,6%), „Няма нужда да обръщаш внимание другите,“ (2,3%), „Не се колебай да предизвикваш другите,“ (0,7%), свързани съответно със зависимост между деца и родители, инициативност, пренебрежение, пасивност, скованост, конфликтност.

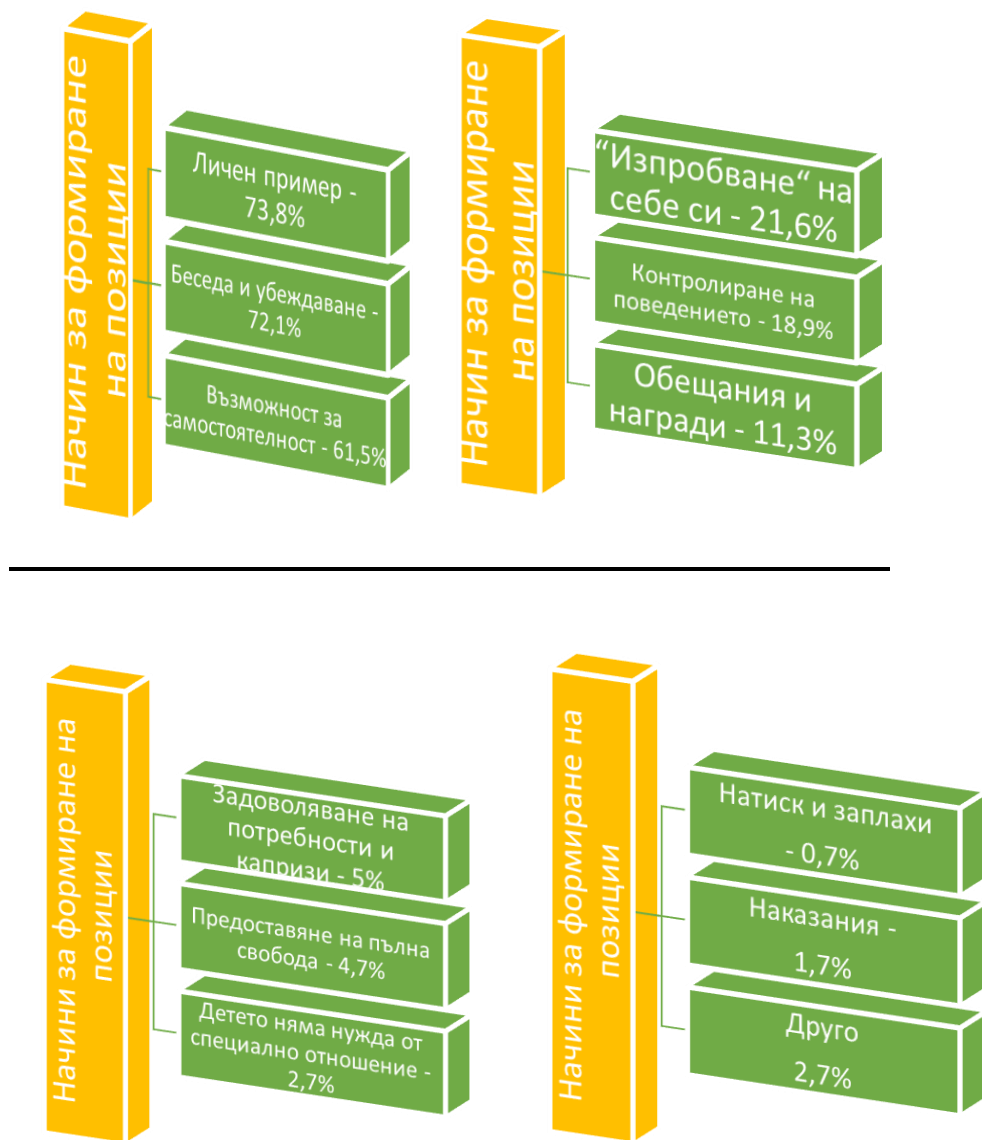
Родителите не са готови да оставят децата си да вземат решения. Това е във връзка с доверието. Ако оставят децата да вземат решения за малки неща и се допитват до тяхното мнение, може би ще успеят да доразвият равнопоставеност.

С 0% е предложението „Всички средства са позволени“. Респондентите се разграничават напълно от агресивно поведение, което може да възникне, ако позволят

всякакви средства за постигане на целите. Разбира се, може да се разбира и по друг начин, в зависимост от ситуацията. Може би родителите са твърде консервативни.

Въпрос: По какъв начин се стремите да формирате тези позиции?

Диаграма 18: Начини за формиране на позиции

Най-използваните методи са „Беседа и убеждаване“ (72,1%) – индуктивна техника, „Личен пример“ (73,8%) и „Предоставяне на възможност за самостоятелност“ (61,5%) – демонстриране на доверие към детето и предоставяне на възможност за самостоятелност .

Преди да проведем анкетата предполагах, че „Личен пример“ ще бъде с най-висок процент. Децата подражават на възрастните – на родителите, учителите/педагозите. Съответно, личният пример е основен метод.

Тук ме учуди високият процент на предложението „Предоставяне на възможност за самостоятелност“. В предишните въпроси ясно се виждаше (с оглед на дадените отговори), че родители не са склонни към това, да разрешат самостоятелност на децата си.

С 11,3% е предложението „Обещания и награди“, а с 21,8% е „Провокиране на ситуации, в които детето „изпробва” себе си“ – метод, позволяващ на децата сами да усвоят опит.

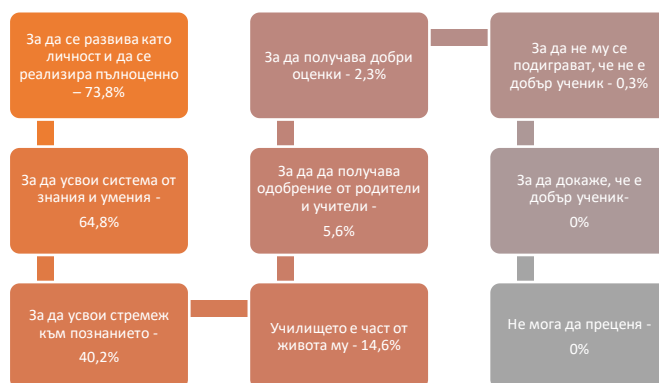
С ниски проценти са „Натиск и заплахи“ (0,7%) – потискане на детето, „Наказания“(1,7%), „Задоволяване на потребностите и капризите на детето“ (5%) – жертвоготовност на родителя по отношение на детето, „Предоставяне на пълна свобода“ - либералистичен подход (4,7%), „Детето няма нужда от специално отношение“ – демонстриране безразличие, незаинтересованост, индиферентност (2,7%).

Стигам до извода, че родителите са много колебливи в отговорите си . Едновременно искат да контролират децата си, но и да бъдат равноправни с тях. Някъде там се губи връзката помежду им.

4.5. ПРЕДСТАВИ НА РОДИТЕЛИТЕ ЗА АКТУАЛНОСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО В УЧИЛИЩЕ

Въпрос: Защо детето трябва да ходи на училище?

Диаграма 19: Защо детето трябва да ходи на училище?

Най- предпочитаното предложение (73,8%) е „За да се развива като личност и да се реализира пълноценно в обществото“, което е изцяло ориентирано към развитието на детето в перспектива и е свързано с широкосоциалната мотивация за училищно обучение.

С високи проценти са и „За да усвои система от знания, умения и начини на действие“ (64,8%) и „За да усвои стремеж към познанието“ (40,2%) – показател, че приоритетни за тези респонденти са учебно-познавателните мотиви, свързани с мотивацията на съдържанието и мотивацията на процеса.

С 0% е оценено предложеното твърдение „За да докаже на връстниците си, че е добър ученик“, което ясно показва, че родителите не смятат за необходимо децата им да се доказват пред другите деца. С близки до нулата проценти е и предложението „За да не му се подиграват, че не е ученик“, (0,3%). Тези две нискооценени твърдения са свързани с тясноличностните мотиви.

Всички родители са посочили някое от избраните твърдения, съответно за „Не мога да преценя“ процентите са 0.

Въпрос: Защо, според Вас, детето иска да ходи на училище?

Диаграма 20: Защо детето иска да ходи на училище?

Най-предпочитано е предложението „За да научи нови и интересни неща (60,8%), което показва, че учебнопознавателните мотиви са на първо място за родителите. Второ по избираемост е „За да се учи и развива“ (44,2%), демонстриращо предпочитани широкосоциални мотиви за дълг и отговорност.

Не е нисък и процентът на родителите, които не могат да преценят какво да отговорят (7,3%) или имат друго мнение по въпроса (6,6%).

4.6. НАГЛАСИ НА РОДИТЕЛИТЕ КЪМ ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО В УЧИЛИЩЕ

Въпрос: Коя от позициите на родител, свързани с обучението в училище, се стремите да „внушавате” на детето си?

Диаграма 21: Нагласи на родителите

Категоричен „водач“ в отговорите е „Ако се учиш добре, ще успееш в живота!” с цели 70%. Изводът е, че родителите са идеалисти, що се отнася до образованието на децата. Малка част от тях (13%) са материалисти и смятат, че училището не е най-важното нещо в живота. Те са посочили отговор „Учи се, но образованието не е най-важното нещо в живота. 3% са избрали твърдението „Трябва да си добър ученик, за да сме горди с теб!”, което посочва, че са феминисти. Алтруистите сред респондентите са 5%. За тях съдим по избора на предложение „Ако се учиш добре, хората ще те уважават!”.

9% от анкетираните са с друга позиция, която не е сред изброените.

Въпрос: Коя от ролите на родител, свързани с обучението в училище, сте възприели спрямо детето си?

Диаграма 22: Роли на родителите, свързани с обучението

Най-предпочитан сред отговорите е „Разбирам, че ти е трудно, но заедно ще успеем!“ с високите 73,6% , от което се стига до извода, че родителите се възприемат като сътрудници на децата си по отношение на училището.

Отговор „Важното е да получаваш отлични оценки в училище!“ е с 0,3%, от което става ясно, че доцимолозите сред анкетираните са най-малко.

ГЛАВА ПЕТА: МОДЕЛ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ЖИТЕЙСКО-ПЕДАГОГИЧЕСКАТА КУЛТУРА НА РОДИТЕЛИТЕ

5.1. КОНЦЕПТУАЛНИ ПАРАМЕТРИ.

ВИЗИЯ И ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ - Образователният модел визира повишаването на житейско-педагогическата култура на родители на деца 6-9 годишна възраст.

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА МОДЕЛА - Експерименталният модел „Стъпка по стъпка“ е структуриран в 18 теми, разделени в пет тематични блока, представящи спецификата на взаимоотношенията „родители-деца“.

ЦЕЛИ

- Разширяване и конкретизация на тематика, свързана с общуването в семейството.
- Стимулиране на взаимодействието „родител-дете“ в контекста на личностно-ориентирания и индивидуалния подходи на споделяне на потребностите и претенциите в отношенията „родители-деца“.
- Развитие на просоциално поведение като възможности за интернализация на фамилни норми и модели на поведение и като проекция, на социално-ориентирано поведение.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

1. Оптимизиране на тематиката за педагогическо образование на родителите в родителските срещи и в специално организирания срещи с родителите.
2. Усвояване на компетенции от педагогическите специалисти и студентите, бъдещи учители, за реализация на тематика и технология за работа с родителите.
3. Повишаване на житейско-педагогическата култура на съвременното семейство за позитивно възпитание на децата.

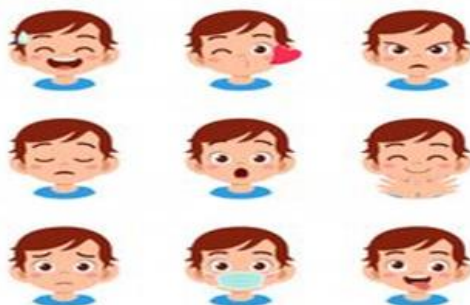
ТЕХНОЛОГИЯ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ

Реализацията на модела предполага интерактивен тренинг (презентация и дискусия) за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родителите на деца 6-9 годишна

възраст. Реализира се в онлайн родителска среща с родители, които са участвали в предварителното проучване (анкета). Презентацията за родители можете да намерите в приложенията.

5.2. ТЕМАТИЧНИ АКЦЕНТИ: МОДЕЛ „СТЪПКА ПО СΤЪПКА“

Блок 1 „Житетски приоритети на родителите и децата“

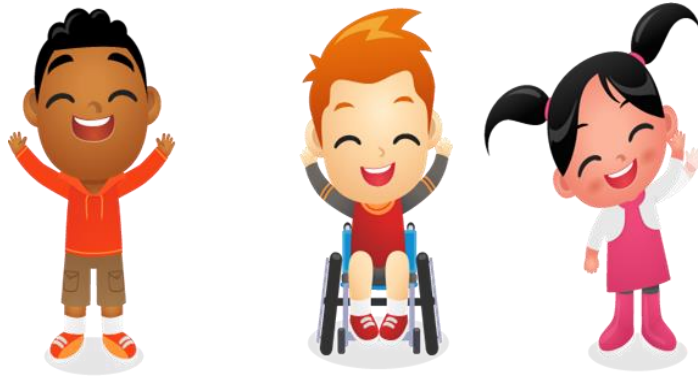
– теми за дискусии:

- Разбирате ли детето си?
- Изслушвате ли го или отхвърляте мнението му веднага?
- Любовта е основен принцип на възпитание – какво е мнението ви по въпроса?
- „Емоционална интелигентност“ – какво представлява и как да се продуцира?

● След дискусиите на родителите се предлагат материали по темите от тематичния блок:

- Вникване в детското светоусещане чрез изслушване, разбиране и съпреживяване.
- Профилактика на емоционалните проблеми.
- Активно слушане.
- Споделяне на чувствата.
- Позитивно разрешаване на конфликтите.
- Безконфликтна дисциплина.
- Емоционална интелигентност

Блок 2 „Социално поведение на децата“

– теми за дискусии:

- Кой е основен възпитател на детето?
- Как да реагирате на неговото поведение – позитивно и негативно?
- Как да реагирате, когато детето използва вулгарни думи?

- След дискусиите на родителите се предлагат материали по темите от тематичния блок:

- Научаване на положителни постъпки и добро държане.
- Развитие на позитивно самочувствие.
- Коригиране на непослушанието.
- Конкретни решения за справяне с различни ситуации в ежедневно общуване с децата.

Блок 3 „Цели на възпитание – важни и маловажни“

– теми за дискусии:

- Какво означава „добър родител“?
- Как да оптимизирате взаимоотношенията с децата си?

- Как да се формират качества у детето?
- **След дискусиите на родителите се предлагат материали по темите от тематичния блок:**
 - Оптимизирате взаимоотношенията с децата – основни акценти.
 - Формиране на качества у детето – приоритети.

Блок 4 „Възпитателен стил“

- теми за дискусии:
 - Видове възпитание
 - Видове възпитателен стил
 - Модели на родителско поведение
 - Методи на възпитание
- **След дискусиите на родителите се предлагат материали по темите от тематичния блок:**
 - Видове възпитание.
 - Видове възпитателен стил.
 - Модели на родителско поведение.
 - Методи на възпитание.

Блок 5 „Детето и образованието“

- теми за дискусии:
 - Ефективно семейно възпитание в предучилищна възраст
 - Ефективно семейно възпитание в начална училищна възраст
 - Родителите и учители – ръка за ръка в името на децата

- • След дискусиите на родителите се предлагат материали по темите от тематичния блок:
 - Ефективно семейно възпитание в предучилищна възраст.
 - Ефективно семейно възпитание в начална училищна възраст.
 - Форми на сътрудничество с родителите.
 -

Материалите са подбрани след проведено изследване – анкета с 300 родители на деца на 6-9 годишна възраст. След дискусии по заложените в модела теми, на родителите се предлага научна литература, с която да се запознаят. Срещата приключва с беседа, относно оптимизирането на житейско-педагогическата им култура.

ГЛАВА ШЕСТА. ФОРМИРАЩ ЕКСПЕРИМЕНТ И ОЦЕНКА НА МОДЕЛА ОТ ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

6.1 ОРИЕНТАЦИИ НА ЕКСПЕРТИТЕ - НАЧАЛНИ УЧИТЕЛИ/ УЧИТЕЛИ В ДЕТСКИ ГРАДИНИ/ СТУДЕНТИ

Тази точка от **Шеста глава** включва анализ на статистически данни; оценка на съдържателната актуалност на темите в първия тематичен блок на модела „житейски приоритети на родителите и децата“; оценка на съдържателната актуалност на темите във втория тематичен блок на модела „социално поведение на децата“; оценка на съдържателната актуалност на темите в третия тематичен блок на модела „цели на възпитание – важни и маловажни“; оценка на съдържателната актуалност на темите в четвъртия тематичен блок на модела „възпитателен стил“; оценка на съдържателната актуалност на темите в петия тематичен блок на модела „детето и образованието“; смислова точност и яснота на въпросите към родителите; актуалност на модела относно оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родителите; равнище на оптимизация на общуването „родители – деца“ в контекста на равностойни отношения, взаимна отговорност, уважение и взаимопомощ; наличие на иновации в модела ; оценка на цялостната тематика на модела; оценка на приложимостта; цялостна оценка на модела при работата на учители с родители. Това са показателите, по които се извършва анализът по точката.

6.2. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ: ЕКСПЕРТИ – НАЧАЛНИ УЧИТЕЛИ/ УЧИТЕЛИ В ДЕТСКИ ГРАДИНИ/ СТУДЕНТИ.

6.3.ОРИЕНТАЦИИ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ /РОДИТЕЛИТЕ/ КЪМ ПАРАМЕТРИТЕ НА МОДЕЛА. Включва оценка на съдържателната актуалност на темите в първия тематичен блок „житейски приоритети на родителите и децата“; оценка на съдържателната актуалност на темите във втория тематичен блок на модела „социално поведение на децата“; оценка на съдържателната актуалност на темите в третия тематичен блок на модела „цели на възпитание – важни и маловажни“; оценка на съдържателната актуалност на темите в четвъртия тематичен блок на модела „възпитателен стил“; оценка на съдържателната актуалност на темите в петия тематичен блок на модела „детето и

образованието“; смислова точност и яснота на въпросите към родителите; актуалност на модела относно развитие на уменията на родителите за общуване с децата; равнище на оптимизация на общуването „родители – деца“ в контекста на равностойни отношения, взаимна отговорност, уважение и взаимопомощ; наличие на иновации в модела; оценка на цялостната тематика на модела; оценка на приложимостта на модела; цялостна оценка на модела при работата на учители с родители.

6.4.АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ АНКЕТИРАНЕТО НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ /РОДИТЕЛИТЕ/ - представен е анализ според показателите в точка 6.3

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВОДИ

Семейството заема най-значимо място в обществената система за възпитание, което означава, че процесът на семейно възпитание трябва да се подпомага, а не да се ръководи, защото родителите са първите и най- влиятелни възпитатели на децата си. Позитивното семейно възпитание и общуването в семейството рефлектира пряко и често пъти видимо върху благоприятното развитие и здраве на детето. То насърчава развитие на емоционална интелигентност и важни житейски умения. Чрез изграждане на трайни междуличностни взаимоотношения, в атмосфера на взаимно разбиране, сътрудничество и емоционална съпричастност в семейството се постигат чудесни възможности за успешно представяне на децата във всички сфери на живота: семейство, училище, работа, общество.

От направения анализ на научни теории и публикации в областта на педагогиката, психологията, на базата на някои представителни изследвания на модели, цели, принципи на възпитание родители, учители и не на последно място на направеното от нас проучване се потвърди предварителната ни хипотеза, че разработването и апробацията на образователен модел за позитивни взаимоотношения в семейството ще оптимизира житейско-педагогическата култура на родителите на 6-9 годишни деца.

Изпълнени са задачите, които си поставихме първоначално за постигане на целите на дисертационния труд.

Имаше две трудности, които трудно преодолях при апробацията на модела „Стъпка по стъпка“ с потребителите- родители.

Едната – липсата на време. От 100 поканени родители 20 се включиха в родителската среща и 22 разгледаха материалите, които предоставих. Останалите отказаха с извинението, че нямат достатъчно свободно време.

Другата трудност, която бе обсъдена на родителската среща – голяма част от родителите като цяло не биха приели, че страничен от семейството човек може да има каже как да възпитават и отглеждат децата си.

След анализ на резултатите от предварителното анкетно проучване на житейски приоритети и поведенчески особености на децата; проекти на развитието; специфика на възпитателните ориентации и интеракции; представи на родителите за актуалността на образованието и обучението в училище; нагласи на родителите към образованието и обучението в училище, достигнахме до следните **ИЗВОДИ:**

1. Изводи, свързани с констатиращия експеримент.

1.1. Статистически изводи. По-голяма част от анкетираните са жени. Най-много са респондентите на възраст между 30 и 45 години и са представители на нуклеарното семейство. Почти всички родители са с висше образование. Малка част са безработни, останалите поравно са разделени в частния и държавния сектор. Повечето са от столицата или от големи градове. По-голяма част от децата на респондентите посещават училище, но пък най-многобройни са шестгодишните.

1.2. Най-голям дял от родителите посочват, че живеят с чувство на комфорт/удобство, като посочват същото твърдение и за децата си.

По отношение на характеристиките на децата резултатите са близки по стойност и няма категоричен отговор, но най-често посочваните характеристики показват, че децата са с аверсивно поведение, което е показател за необщителност, страх, тревожност и стремеж към уединение.

1.3. Най-значимите цели на възпитание, според отговорите на респондентите са приемане самоценността на детството, стимулиране на любознателността и инициативата,, стимулиране на самостоятелността и стремежа към експериментиране, изграждане на позитивно отношение към знанията (образованието) и възпитаването на морални инстанции.

1.4. Най- маловажните цели на възпитание, според отговорите на анкетираните са съобразяването с процеса на саморазвитие на детето, усвояване на навици за самообслужване и здравно-хигиенни навици, възпитание на хуманност и милосърдие.

1.5. Най-желаните качества, които родителите искат да формират в децата си са любознателност, организираност, справедливост и честност, ориентирани към волевите качества на личността. Най-малко желаните са агресивност, конфликтност, стремеж към изява и себедоказване, солидарност с целите на групата от връстници, сдържаност и търпение, отзивчивост .

За разлика от високите проценти на желаните качества, при вече формираните се наблюдава само едно от предложенията с високи избираност - любознателността. Други формираните качества са контактност и учтивост. Процентите за разпръснати почти равномерно по дадените предложения за качества, което значи, че родителите дават различна мотивация на децата си.

1.6. При оказването на влияние върху децата, родителите не налагат строги ограничения и общуват пълноценно с децата си. Те са абсолютно толерантни и доверчиви. Децата са активни и любознателни. По-несигурни са в независимостта, зрелостта и адаптацията на децата в нова социална среда, но това е нормално, с оглед на тяхната възраст.

1.7. Най-често използваните позиции, свързани с развитието на детето са тези, свързани с взаимно уважение, отстояване на собственото мнение и борба за постигане на целите в живота.

1.8. Най-често използвани методи за възпитание, в зависимост от позициите, са личният пример, беседата и убеждаването, предоставянето на възможност за самостоятелност.

1.9. Родителите смятат, че децата трябва да ходят на училище, за да се развиват като личности и да се реализират успешно в обществото. Те смятат, че децата искат да ходят на училище, за да научат нови и интересни неща.

1.10. Респондентите са идеалисти по отношение на образованието на децата си и се възприемат като сътрудници на децата по отношение на училището.

2. Изводи, свързани с формирация експеримент и оценката на модела от потребителите.

2.1. Оценка на експертите - начални учители/ учители в детски градини/ и студенти за модела:

2.1.1 Експертите оценяват с най-висока степен показателя „оценка на съдържателната актуалност на темите в първия тематичен блок на модела - „Житейски приоритети на

родителите и децата“ и малка част от тях оценяват свързаността на предложената тематика с поставения показател на степен „средно равнище“.

2.1.2 Определящ процент от експертите оценяват с най-висока степен актуалността на темите във втория тематичен блок на модела - „Социално поведение на децата“ и нисък процент от тях определят свързаността на предложената тематика по показателя на степен „средно равнище“.

2.1.3 Респондентите-експерти оценяват с най-висока степен, предоставеният критерий „Оценка на съдържателната актуалност на темите в третия тематичен блок на модела - „Цели на възпитание – важни и маловажни“ и малка част от тях с оценка „средно равнище“.

2.1.4 Респондентите-експерти оценяват с най-висока степен, предоставеният критерий „Оценка на съдържателната актуалност на темите в четвъртия тематичен блок на модела - „Възпитателен стил“ и някои от тях дават оценка „средно равнище“.

2.1.5 Голяма част от експертите смятат, че въпросите са поднесени много точно и ясно и само един човек е дал оценка „средно равнище“.

2.1.6 Респонденти оценяват с най-висока степен показателя „актуалност на модела, относно оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родителите“, малка част от тях оценяват свързаността на предложената тематика на степен „средно равнище“ .

2.1.7 Експертите оценяват с най-висока степен показателя „равнище на оптимизация на общуването „родители – деца“ в контекста на равностойни отношения, взаимна отговорност, уважение и взаимопомощ“, а неголям процент го оценяват със „средно равнище“.

2.1.8 Експертите смятат, че в модела са налице иновации и малка част от тях оценяват свързаността на предложената тематика по показателя със степен „добро равнище“

2.1.9 Експертите оценяват с най-висока степен цялостната тематика на модела „Стъпка по стъпка“ и само един човек оценява свързаността на предложената тематика по показателя със степен „средно равнище“.

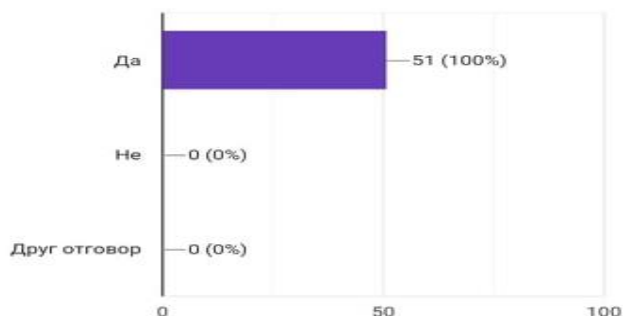
2.1.10 Всички от анкетираните експерти биха използвали моделът „Стъпка по стъпка“ в практиката си.

Практическа насоченост на модела от родителите

12. Бихте ли използвали този модел в практиката си?

51 отговора

100% от анкетираните експерти биха използвали моделът „Стъпка по стъпка“ в практиката си.

2.1.11 Голяма част от експертите смятат, че моделът реално може да се използва при работата на учителите с родители и малък процент са дали „друг отговор“ на този показател.

2.2. Оценка на потребителите - родители за модела „Стъпка по стъпка“, достигнахме до следните изводи.

2.2.1 Голяма част от родителите оценяват с най-висока степен показателя „оценка на съдържателната актуалност на темите в първия тематичен блок на модела „Стъпка по стъпка“, докато малък процент оценяват свързаността на предложената тематика с поставения показател на степен „средно равнище“.

2.2.2 Определящ процент от родителите оценяват с най-висока степен актуалността на темите във втория тематичен блок на модела „Стъпка по стъпка“ и неголям процент определят свързаността на предложената тематика по показателя на степен „средно равнище“.

2.2.3 Голям брой от общият брой респонденти-родители оценяват с най-висока степен, предоставеният критерий „Оценка на съдържателната актуалност на темите в третия тематичен блок на модела „Стъпка по стъпка“ и само малка част от тях - с оценка „средно равнище“.

2.2.4 От общият брой респонденти-родители голяма част оценяват с най-висока степен предоставеният критерий „Оценка на съдържателната актуалност на темите в четвъртия тематичен блок на модела - „Възпитателен стил“ и нисък процент с оценка „средно равнище“.

2.2.5 Определящ процент от общият брой респонденти-родители оценяват с най-висока степен, предоставеният критерий „Оценка на съдържателната актуалност на темите в третия тематичен блок – „Детето и образованието“ и нисък процент с оценка „средно равнище“.

2.2.6 Висок процент от родителите смятат, че въпросите са поднесени много точно и ясно и само двама души са дали оценка „средно равнище“.

2.2.7 Голям брой от общия респонденти-родители оценяват с най-висока степен показателя „актуалност на модела относно развитие на уменията на родителите за общуване с децата“, двама от тях оценяват свързаността на предложената тематика на степен „средно равнище“ .

2.2.8 Определящ процент от родителите оценяват с най-висока степен показателя „равнище на оптимизация на общуването „родители –деца“ в контекста на равностойни отношения, взаимна отговорност, уважение и взаимопомощ“, докато нисък процент го оценяват със „средно равнище“.

2.2.9 Много от родителите смятат, че в модела са налице иновации, няколко оценяват свързаността на предложената тематика по показателя със степен „добро равнище“ и само един човек дава оценка „ниско равнище“.

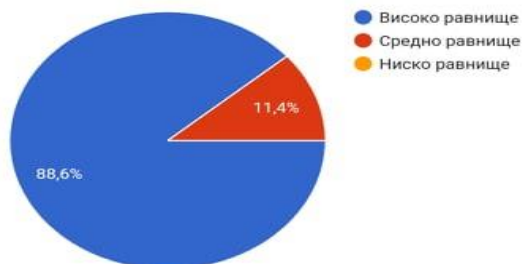
2.2.10 Висок процент от родителите оценяват с най-висока степен цялостната тематика на модела „Стъпка по стъпка“ и само няколко от респондентите оценяват свързаността на предложената тематика по показателя със степен „средно равнище“.

2.2.11 Определящ процент от родителите са дали „високо равнище“ на показателя „Оценка на приложимостта на модела“ и смятат, че темите и подкрепящата информация в модела „Стъпка по стъпка“ биха повишили тяхната педагогическа култура. Малка част от тях са дали оценка „средно равнище“ на този показател.

Приложимост на модела от родителите

○ Съдействаха ли предложените теми и подкрепящата информация за повишаване на Вашата педагогическа култура?

44 отговора

88,6% от родителите са дали „високо равнище“ на показателя „Оценка на приложимостта на модела“ и смятат, че темите и подкрепящата информация в модела „Стъпка по стъпка“ биха повишили тяхната педагогическа култура. 11,4% са дали оценка „средно равнище“ на този показател.

2.2.12 Немалък процент от родителите смятат, че моделът реално може да се използва при работата на учителите с родители и 26,2% са дали „средно равнище“ на този показател.

2.3. Аprobацията на модела за родители на 6-9 годишни деца оптимизира в значителна степен тяхната житейско-педагогическата им култура и доказва неговите достойнства в процеса „педагогическо образование на родителите“.

В този план, концептуалните параметри на изследването са изпълнени и като цел на дисертацията, и като цели и очаквани резултати от изследването, и като етапи за реализация на дисертационния труд и задачи на изследването.

Научни приноси

I. Теоретична интерпретация на проблемната област.

→ *Извършен е обстоен анализ на:*

- Проблематиката на семейството като социализиращ фактор и възпитателна среда, в контекста на специфицирането на фамилените интеракции като позитиви и негативи в комуникацията между родителите и децата, приоритетите и перспективите за оптимизация на педагогическото образование на родителите.

- Принципите на семейната система, методи и задачи на семейното възпитание, особеностите на възпитателния процес, както и някои подходи за справяне с различни проблемни ситуации между родите и деца.

- Теории за познавателното, психическото и социално-личностното развитие на детето, промените и процесите на развитие, в предучилищна и начална училищна възраст.

- Форми и стратегии за сътрудничество „детска градина- семейство“.

- Стратегии за позитивно родителство в няколко основни групи принципни основания, характеристика, модели, форми, образователно съдържание и технология на педагогическото образование на родителите.

II. Диагностични проекции на изследването.

- *Изведени са показатели за* проучване на наличната тематика относно процеса на развитие в предучилищна и начална училищна възраст, спецификата на семейното възпитание и взаимоотношенията „родители-деца“; моделите на родителско поведение и методите на възпитание; мотивацията на децата за училищно обучение и ролята на семейството и е обоснована необходимостта от разработване и апробация на актуално съдържание, оптимизиращо житейско-педагогическата култура на родителите на 6-9 годишни деца.

III. Формиращи проекции на изследването.

→ *Разработен и реализиран е теоретико-експериментален модел* за оптимизиране на житейско-педагогическата култура на родителите на 6-9 годишни деца „Стъпка по стъпка“, структуриран в пет тематични блока, представящи спецификата на взаимоотношенията „родители-деца“: „Житейски приоритети на родителите и децата“, „Социално поведение на децата“, „Цели на възпитание – важни и маловажни“, „Възпитателен стил“, „Детето и образованието“.

Списък на публикациите на докторанта, свързани с дисертационния труд:

1. Валентинова, Г. Позитиви и негативи в сътрудничеството между учители и родители. В: Квалификация и добри педагогически практики. Сборник с доклади на педагогически специалисти и докторанти. 2019. ISBN 978-854-92368-4-2; 9-13.
2. Валентинова, Г. Методи на възпитание в съвременното българско семейство. В: Квалификация и добри педагогически практики. Сборник с доклади на педагогически специалисти и докторанти. 2019. ISBN 978-854-92368-4-2; 47-51.
3. Валентинова-Методиева, Г. : Представи на родителите за актуалността на образованието и обучението в училище. В Квалификация и добри практики. Сборник с доклади на педагогически специалисти и докторанти. 2020. ISBN 978-854-92368-4-2; 24-31.
4. Валентинова-Методиева, Г.: Възпитателни ориентации и интеракции на съвременните родители. В Квалификация и добри практики. Сборник с доклади на педагогически специалисти и докторанти. 2020. ISBN 978-854-92368-4-2; 49-56.
5. Валентинова-Методиева, Г.: Представи на родителите за целите на възпитание и развитие на децата. В Квалификация и добри практики. Сборник с доклади на педагогически специалисти и докторанти. 2021/2022 с. 15-24. ISBN 978-854-92368-4-2
6. Валентинова-Методиева, Г.: Модели на родителско поведение и влиянието им върху децата. В Образование и изкуства: традиции и перспективи. Втора научно-практическа конференция, 2021 с.632-640. ISSN 2738-8999. Факултет по науки за образованието и изкуствата, СУ „Св. Климент Охридски“ Адрес: София, 1574, бул. „Шипченски проход“ № 69А
7. Валентинова-Методиева, Г.: Взаимодействие между детската градина и семейството в контекста на българския опит. В 140 години предучилищно образование в България: постижения и хоризонти. Юбилеен сборник, 2022 с.385-395. ISBN 978-954-07-5471-0. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

